

ΣΥΡΡΙΚΝΟΥΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ (ΑΑΑ_ΕΠ005)

Διάλεξη 07:

Το πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης των ελληνικών πόλεων
29/03/2017

Επίκουρος Καθηγητής Δρ. Δημήτρης Καλλιώρας

η-ταχυδρομείο: dkallior@uth.gr

τηλέφωνο: 24210 74484

γραφείο: Γ23

μέρα και ώρες γραφείου: Πέμπτη, 13:00 – 15:00

Η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων (I)

2

- Οι πόλεις είναι οι καθρέπτες της χώρας. Αποτελούν απεικόνιση του παραγωγικού μας συστήματος, της κοινωνικής μας διάρθρωσης, της θεσμικής συγκρότησης, και της αισθητικής μας στον χώρο.
- Είναι πόλεις μιας οικονομίας όπου το 40% του ΑΕΠ δεν δηλώνεται (παραοικονομία), η συμμετοχή της βιομηχανίας έχει συρρικνωθεί στο 10% του ΑΕΠ και η οικονομική δραστηριότητα σε όλους τους τομείς κυριαρχείται από την μικρή οικογενειακή επιχείρηση.
- Η μικρή επιχείρηση η οποία κυριαρχεί στην οικονομία και η μικρή ιδιοκτησία η οποία κυριαρχεί στην αγορά γης και κατοικίας είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.
- Σε μια χώρα όπου οι άτυπες μορφές δραστηριότητας (παραοικονομία ή μαύρη αγορά) στην οικονομία είναι τόσο σημαντικές, είναι επόμενο οι πόλεις να κτίζονται με μεγάλη ανοχή στην αταξία, την παραβατικότητα και την παρανομία.

Η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων (II)

3

- Οι πόλεις αλλάζουν. Είναι ζωντανοί οργανισμοί που μεγαλώνουν, εξελίσσονται, αναπτύσσονται ή παρακμάζουν κάτω από την επίδραση ενδογενών και εξωγενών παραγόντων οι οποίοι συσχετίζονται με την παραγωγική τους διάρθρωση, τη γεωγραφική τους θέση, το ανθρώπινο δυναμικό, τις επιλογές τους και τις αλλαγές στο ευρύτερο τους περιβάλλον.
- Οι σημερινές πόλεις διαφέρουν δραματικά από την εικόνα που είχαν πριν από 30 χρόνια. Η κάθε πόλη αντιδρά διαφορετικά στις ευκαιρίες και τους κινδύνους που απορρέουν από την τεχνολογική εξέλιξη και τη διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων.

Η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων (III)

4

- Οι πόλεις μας δεν είναι ανταγωνιστικές. Παράγουν περιορισμένο εύρος σύγχρονων προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία συχνά έχουν δυσκολίες προώθησης στις διεθνείς αγορές και εισάγουν το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσής τους.
- Η περιορισμένη ανταγωνιστικότητα των πόλεων αντανακλάται στην χαμηλή ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας, της οποίας οι εισαγωγές είναι τριπλάσιες από τις εξαγωγές.
- Η περιορισμένη, σε σχέση με την ΕΕ, παραγωγικότητα των πόλεων δημιουργεί αντίστοιχα χαμηλά εισοδήματα, ενώ οι δυσμορφίες τις αγορές διαμορφώνουν σε πολλούς κλάδους τιμές οι οποίες είναι από τις υψηλότερες στην ΕΕ.

Η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων (IV)

5

- Οι πόλεις διαφέρουν μεταξύ τους. Δεν έχουν όλες το ίδιο μέγεθος, την ίδια κοινωνική και παραγωγική διάρθρωση, τις ίδιες προοπτικές ή τα ίδια προβλήματα. Το μητροπολιτικό κέντρο της χώρας έχει περισσότερα κοινά σημεία με ένα μητροπολιτικό κέντρο σε μια άλλη χώρα, παρά με τις μικρές πόλεις της επαρχίας.
- Υπάρχουν πόλεις οι οικονομίες των οποίων βασίζονται στις υπηρεσίες και τον ευρύτερο τριτογενή τομέα και πόλεις των οποίων ο βασικός τομέας είναι ο ευρύτερος δημόσιος.
- Υπάρχουν πόλεις οι οποίες στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στην αγροτική τους ενδοχώρα και πόλεις οι οποίες στηρίζουν την ενδοχώρα τους.
- Υπάρχουν πόλεις εσωστρεφείς και κλειστές με μικρή εξαγωγική βάση και πόλεις οι οποίες βασίζονται στις τουριστικές εισροές.
- Δεν υπάρχουν σημαντικά βιομηχανικά κέντρα λόγω μη ύπαρξης μεσαίου μεγέθους πόλεων (με βάση τα ευρωπαϊκά μεγέθη), λόγω γεωγραφικής απομόνωσης (τουρκοκρατία και Ψυχρός Πόλεμος) και λόγω της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων (V)

6

- Οι πόλεις είναι αισθητικά υποβαθμισμένες, έχουν πυκνή δόμηση, έλλειψη δημόσιων χώρων, έλλειψη βασικών αστικών υποδομών και αναπτύσσονται άναρχα χωρίς ταυτότητα και με παντελή απουσία του αστικού σχεδιασμού.
- Στην Ελλάδα ως πολεοδομικός σχεδιασμός συχνά θεωρείται η εκ των υστέρων νομιμοποίηση ιδιωτικών επιλογών και των δυναμικών της αγοράς γης. Ο πολεοδομικός και ο αναπτυξιακός σχεδιασμός είναι διαδικασίες σπάνιες στις περισσότερες πόλεις.

Η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων (VI)

7

- Οι πόλεις είναι ιδιωτικές. Ο ιδιωτικός χώρος είναι ο απόλυτος κυρίαρχος στις ελληνικές πόλεις και έχει καταλάβει όχι μόνο τους πιθανούς ελεύθερους χώρους πρασίνου και αναψυχής, αλλά και τους απαραίτητους χώρους για τις βασικές οδικές υποδομές.
- Είναι παράδοξο, σε μια χώρα με τόσο μεγάλη εξάρτηση από το δημόσιο τομέα, να υπάρχουν ελάχιστοι δημόσιοι χώροι στις πόλεις.

«Εύκολη ανάπτυξη» στην Ελλάδα: Παντού υπάρχει ένας μύθος!

8

- Ανάπτυξη: Διαπαραταξιακή, διαταξική και διεπιστημονική έννοια: Θέλουμε ανάπτυξη και τη θέλουμε άμεσα!
- Τι εννοούν συνήθως οι πολιτικοί (και οι πολίτες);
  - Κρατισμός και λαϊκισμός: ρίξτε χρήμα στην αγορά (δεξιός) ή δώστε αυξήσεις στο λαό (αριστερός)!
  - Συντηρητικός νεοφιλελευθερισμός: απελευθέρωση αγορών, μείωση κράτους
  - Ο από μηχανής θεός, το δαιμόνιο του Έλληνα, τα πετρέλαια ...και οι «υδατάνθρακες»
  - Ταυτολογία και σύγχυση: «με ανάπτυξη θα αντιμετωπίσουμε την ανεργία» (με νερό θα αντιμετωπίσουμε τη λειψυδρία)
  - Θεωρίες συνομωσίας: «δεν θα μας αφήσουν να αναπτυχθούμε»

Πώς βρεθήκαμε εδώ: Οι αιτίες της κρίσης

9

- Αναπτυξιακή πολιτική, όπως ιατρική: Καμιά θεραπεία δεν μπορεί να αποδώσει αν δεν γίνει πρώτα σωστή διάγνωση.
- Ποιος κάνει τη διάγνωση; Ποια είναι η διάγνωση; Ποια είναι η ασθένεια;
- Χρεωμένο και διαλυμένο κράτος, οικονομία που δεν παράγει. Τι φταίει;
  - Ο τρόπος λειτουργίας του πολιτικού συστήματος
  - Η διάρθρωση της οικονομίας και του παραγωγικού συστήματος της χώρας
  - Η δομή και λειτουργία του κράτους
  - Η αρχιτεκτονική της Ευρωπαϊκής οικονομίας και η δομή και λειτουργία της ενιαίας αγοράς και του ενιαίου νομίσματος
  - Οι πολιτικές που ασκήθηκαν από τη μεταπολίτευση και μετά, αλλά και αυτές που ασκήθηκαν κατά την περίοδο της κρίσης, τόσο σε εθνικό, όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι ευθύνες του πολιτικού συστήματος: Κόμματα συμπολίτευσης

10

- Ο λαϊκισμός (τα αιτήματα είναι πάντα δίκαια), ο εξωραϊσμός της κατάστασης και η ψηφοθηρία (υπάρχουν λύσεις χωρίς κόστος για κανένα) και η διαπλοκή με συγκεκριμένα συμφέροντα ή συντεχνίες, στις πιέσεις των οποίων συχνά υπέκυπταν αποφεύγοντας την ευθύνη δύσκολων επιλογών.
- Η κατασπατάληση σημαντικών δημόσιων πόρων σε πελατειακές σχέσεις (και όπως προκύπτει για κάποιους και σε παράνομο πλουτισμό) και γενικά στην διοχέτευση των περιορισμένων πόρων του κράτους σε δράσεις που δεν είναι πάντοτε συμβατές με το δημόσιο συμφέρον.
- Ο απαράδεκτος γιγαντισμός του κρατικού μηχανισμού τόσο στο κεντρικό κράτος, όσο και στην αυτοδιοίκηση και ταυτόχρονα η διάλυση του μέσω συνεχών πολιτικών παρεμβάσεων στη διοίκηση, πολυνομίας και νομοθετικής υπερρύθμισης.

Οι ευθύνες του πολιτικού συστήματος: Κόμματα αντιπολίτευσης

11

- Δημιούργησαν με τη ρητορική τους την εντύπωση σε σημαντικά κοινωνικά στρώματα ότι έχουν μόνο δικαιώματα και όχι υποχρεώσεις, ότι τα δικαιώματα τους μπορεί να είναι υπεράνω των νόμων και ότι μπορεί να αυξηθεί άκοπα το εισόδημα όλων χωρίς αυτό να έχει πρώτα παραχθεί.
- Ενώ στους πολιτικούς στόχους τους περιλαμβάνουν την δικαιότερη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου, η πολιτική τους πρακτική οδηγεί στη συρρίκνωση των επενδύσεων, της παραγωγής και των θέσεων εργασίας, επιβαρύνοντας περισσότερο τα πιο ευάλωτα οικονομικά στρώματα τα οποία καλούνται να προστατεύσουν.
- Έχοντας επιλέξει ως στρατηγική την αποδόμηση του συστήματος της μικτής οικονομίας, δεν ενδιαφέρονται για οποιαδήποτε πολιτική ενισχύει τις επενδύσεις (θεωρώντας ότι αυτές ενισχύουν τον καπιταλισμό).

Η διάρθρωση και το παραγωγικό μοντέλο της ελληνικής οικονομίας (I)

12

- Μοντέλο ανάπτυξης που βασίστηκε κυρίως:
  - στην εσωτερική ζήτηση (και όχι τις εξαγωγές)
  - την κατανάλωση (και όχι τις επενδύσεις)
  - τους κοινοτικούς πόρους (των οποίων η αποτελεσματικότητα περιορίστηκε από τον κατακερματισμό έργων, τη γραφειοκρατία, το συγκεντρωτισμό και τις αστοχίες στη διαχείριση)
  - τη δημόσια δαπάνη που βασίζονταν κυρίως σε δανεισμό και την ανάθεση στον δημόσιο τομέα της κύριας ευθύνης απορρόφησης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, λόγω της συρρίκνωσης του παραγωγικού τμήματος του ιδιωτικού τομέα.

Η διάρθρωση και το παραγωγικό μοντέλο της ελληνικής οικονομίας (II)

13

- Ταυτόχρονα, αυτό το μοντέλο ανάπτυξης δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τις διαρθρωτικές αδυναμίες του παραγωγικού συστήματος της χώρας το οποίο βρέθηκε απροετοίμαστο στο νέο οικονομικό περιβάλλον της ΕΕ
- κατακερματισμός της παραγωγικής βάσης και μικρή κλίμακα παραγωγής στην μεταποίηση (η μικρότερη στην ΕΕ) χωρίς παράλληλα κουλτούρα συνεργασίας των μικρών παραγωγών
- έλλειψη εξειδικεύσεων σε κεφαλαιουχικούς κλάδους που περιορίζουν την εγχώρια προστιθέμενη αξία των υπολοίπων και αυξάνουν τις εισαγωγές
- ελλιπής στήριξη της παραγωγής από την έρευνα και η ελλιπής σύνδεση των Πανεπιστημίων και του εκπαιδευτικού συστήματος εν γένει με τις ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας
- δυσκολίες πρόσβασης (κυρίως λόγω γεωγραφικής αλλά συχνά και «ποιοτικής» απόστασης) στις σημαντικές διεθνείς αγορές

Η διάρθρωση και το παραγωγικό μοντέλο της ελληνικής οικονομίας (III)

14

- «Υπνωτισμένες» από τις επιδοτήσεις της ΚΑΠ, πολλές περιοχές έχασαν σημαντικό μέρος από τις παραδοσιακές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να διακριθούν στις διεθνείς αγορές.
- Η προστασία του εισοδήματος που προσέφεραν οι επιδοτήσεις περιόρισαν σε αρκετές περιπτώσεις το κίνητρο της δημιουργικής δραστηριότητας στην ύπαιθρο.
- Η κουλτούρα «βολέματος» στο δημόσιο οδήγησε στην κοινωνική απαξίωση του μόχθου και του παραγωγού της υπαίθρου έναντι του «ατσαλάκωτου» και πιο «εξασφαλισμένου» επαγγελματικά δημοσίου υπαλλήλου.
- Το αντίστοιχο φαινόμενο στις πόλεις περιλάμβανε την απαξίωση του παραγωγού αγαθών ή υπηρεσιών και την κοινωνική καταξίωση της επιδίωξης πάσης φύσεως οικονομικών προσόδων (ενοίκια, επιδοτήσεις, επιτόκια, κερδοσκοπία στο χρηματιστήριο, μίζες, κλπ).

Η διάρθρωση και το παραγωγικό μοντέλο της ελληνικής οικονομίας (IV)

15

- Ενώ η παραγωγή σταδιακά «δαιμονοποιείται» και βρίσκεται αντιμέτωπη με αυξανόμενα εμπόδια από το κράτος, η διείδυση των εισαγωγών αυξάνεται (για να ικανοποιήσει μια ζήτηση που στηρίζεται σε δάνεια) και η άκοπη αναζήτηση προσόδων αποκτά ηθικό μέρισμα και κοινωνική αποδοχή.

Ελλάδα: Η χώρα των πολλαπλών ελλειμμάτων

16

- Δημοσιονομικό έλλειμμα
- Ελλείμματα στα επίπεδα διαβίωσης (ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας)
- Έλλειμμα στην απασχόληση (το 25% του ανθρώπινου δυναμικού και το 50% των νέων είναι άνεργο),
- Έλλειμμα στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας
- Έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο
- Διαρθρωτικό έλλειμμα (το οποίο αφορά στις σοβαρές ελλείψεις και αδυναμίες στον παραγωγικό ιστό της χώρας)
- Έλλειμμα χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα
- Έλλειμμα εμπιστοσύνης και νομιμοποίησης του κρατικού μηχανισμού να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της οικονομίας.

Το μοντέλο ανάπτυξης και το κράτος (I)

17

- Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης ενίσχυσε υπέρμετρα την αρνητική πλευρά του ρόλου του κράτους στην οικονομία:
  - ενίσχυση μέσω των (συχνά αδιαφανών και ανεξέλεγκτων) δημοσίων δαπανών που δημιούργησαν μια γενιά επιχειρηματιών εξαρτημένων από το κράτος
  - καταδυνάστευση και παρεμπόδιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας μέσα από ένα πλέγμα υπερβολικών (συχνά αντιφατικών) νομικών και κανονιστικών ρυθμίσεων που ενίσχυσαν την αδιαφάνεια και επέτρεψαν τη συναλλαγή και τη διαφθορά.

Το μοντέλο ανάπτυξης και το κράτος (II)

18

- Το κράτος στη συνείδηση πολλών πολιτών δεν είναι δίκαιο και αποτελεί ένα κράτος – δυνάστη, όχι μόνο επειδή συχνά εξυπηρετεί τα συμφέροντα κοινωνικών ελίτ, αλλά κυρίως επειδή εξυπηρετεί (μέσω της διαφθοράς ή της γραφειοκρατίας) τον εαυτό του.
- Αυτή η έλλειψη νομιμοποίησης και ηθικής υπόστασης εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τη διάβρωση της φορολογικής βάσης και την αδυναμία συγκέντρωσης των φορολογικών εσόδων.

Έξοδος από την κρίση: Υπάρχει λύση;

19

- *i*